

OWNERS OF LITTLE HEARTS

Nabiyeva Munavvar Yolliyevna¹

360th DMTT named after "Asaloy", Uchtepa district, Tashkent city

KEYWORDS

education, morality, family
environment, pedagogical-
psychological morality,
adolescence, motivation

ABSTRACT

This article describes the factors affecting the development of children with small hearts and the influence of upbringing on personality development. The progress of our rapidly developing country depends directly on the education of the young generation. Heredity, social environment, and education are important in the development of a person.

2181-2675/© 2022 in XALQARO TADQIQOT LLC.

DOI: 10.5281/zenodo.7216665

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

¹ Educator of the 360th DMTT named after "Asaloy", Uchtepa district, Tashkent city, Uzbekistan

JAJI QALB EGALARI

KALIT SO‘ZLAR:

ta'lim-tarbiya, axloq, oilaviy muhit, pedagogik-psixologik axloq, o'smirlik davri, motivatsiya

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola jajji qalb egalari bo'lmish bolalarning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar hamda tarbiyaning shaxs kamolotiga ta'siri haqida bayon etilgan. Hozirgi shiddat bilan rivojlanib kelayotgan mamlakatimizning qay darajada yuksalishi, o'sib kelayotgan yosh avlodning ta'lim tarbiyasiga bevosita bog'liq hisoblanadi. Shaxsning kamolga yetishida nasl-irsiyat, ijtimoiy muhit, ta'lim-tarbiya muhim ahamiyatga ega.

O'zbek millati qadim-qadimdan bolajon xalq sifatida e'tirof etiladi. Ikkinchi jahon urushida yetim qolgan bolalarga g'amxo'rlik qilinishi, ularning ko'pchiligini oilalar o'z tashabbuslari bilan asrab olinishi buning yorqin misolidir. Oila bor ekan, uning baxtu iqboli farzandlar kamoli bilan belgilanadi. Bola quvonchi, uning beg'ubor kulgisi nafaqat ota-onasi, balki dunyo quvonchi sifatida e'tirof etiladi.

Navoiy tarbiya usuli sifatida ibratga alohida e'tibor berib, odamlarni, ayniqsa yoshlarni yaxshi odamlardan o'rganishga, ulardan o'rganishga, yonida bo'lishga, ular bilan tez-tez suhbatlashishga da'vat etdi. U bolalarni tarbiyalashda ota-onalarning misoli haqida shunday yozadi: Bola ota xizmatiga o'rganib qolsin, Kasbini odat bilan xursand qilsin, Hamma otaga juda ko'p hikoya qilsin, Ushbu asar unga O'g'ildan yuqsin degan satrlarini keltirish mumkin. Yana bir Sharq mutafakkirlaridan biri Nasriddin Tusiy "Ahlaqi Nasri" kitobida yaxshi tarbiya muhimligini ta'kidlaydi. U ota-onalarning huquqlari va burchlari, saxovati, baxt-saodati, insonning olijanob fazilatlarini, qadr-qimmatini, sadoqati va samimiyligi, sog'lig'i haqida qimmatli tushunchalar berdi va yetti asr o'tgach, ular xali ham o'z ma'nosini yo'qotmagan.

Bola o'smirligida mustaqil qaror qabul qilishni o'rganmasa, katta hayotda ham uni kimdir boshqarishi kerak bo'ladi. O'smirlik yillari – ota-onalar uchun ham, bolalar uchun ham murakkab davr. Bu yoshda farzandlar o'z fikrini eng to'g'ri deb hisoblashadi. Ota-onalar ham kichikintoy deb hisoblab yurgan bolasining endi o'z fikrini, o'z qarashlarini ayon qilishlarini qabul qilishlari qiyin bo'ladi. Ayniqsa, faqat bolasining g'amida yashaydigan onalarda bu jarayon qiyin kechadi. Bunda ular o'zlarini xuddi endi bolasiga keraksiz bo'lib qolganday his qilishlari mumkin. Bolalar ham o'zlarini aqlan katta bo'lganday his qilishsa-da, moddiy va jismoniy jihatdan ota-onaga tobe bo'lib qolaveradi. Barcha tushunmovchiliklar shundan kelib chiqadi.

Agar oila faqat shaxsiy zavq-shavq bilan shug'ullanadigan ma'nosiz hayot kechirsa, agar oilada shafqatsizlik va xudbinlik ustun bo'lsa, bularning barchasi, albatta, bolaning ahloqiy qiyofasiga salbiy ta'sir qiladi. Shuning uchun ota-onalar uchun oilaviy tarbiya, avvalambor, o'z-o'zini tarbiyalashdan iborat bo'lishi kerak. Otaonalarning yuqori ijtimoiy ongi bolalarga bir xil ongni rivojlantirishga yordam beradi. Oilada kattalarga hurmat, kichiklarga g'amxo'rlik qilish kabi qoidalar kundalik odat bo'lib qolishi kerak. Ota-ona

mas'uliyatining ahamiyati shundaki, ular bolaning har bir harakatini diqqat bilan kuzatib boradilar. Bolalar har qanday to'qnashuvlarni, yomon so'zlarni uzoq vaqt eslaydilar va vaziyat yuzaga kelganda ularni amalda qo'llashga harakat qiladilar.

Har bir ota-ona farzandini turli muammolardan himoya qilishni istaydi. Ammo o'smir yoshda bola o'qishi, maktabi, baholari bilan bog'liq qarorlar qilishi va shu qarorlarining natijasiga javob berishni o'rganadi. Shu joyda ularga erkinlik berilmasa, katta hayotda ham doimo ularni kimdir boshqarishi kerak bo'ladi.

Bola do'stga muhtoj. Bolani uyga qamash yoki kim bilandir do'stlashishini taqiqlash unda yanada katta qarshilik uyg'otadi. Farzandi noqobil do'st tanlagan ota-ona unga shunday boshqa bir jamoani yoki do'stni taklif qilishi mumkin.

Masalan, bolaning birga o'ynaydigan do'stlarini ota-onasi yoqtirmaydi. Uni o'sha noqobil boladan ayirish uchun, farzandingiz u bilan vaqt o'tkazadigan paytni mo'ljallab boshqa bir davrani – sport to'garagi, qo'shimcha mashg'ulot kabilarni taklif qilishi kerak. Bunda majburlash yaramaydi, tanlash imkoniyatini berish kerak – shunda bola o'zi tanlov qilganday his qilishiga erishish mumkin.

Ota-ona hamma narsani muhayyo qilishi bolada hech narsaga intilmaslikni keltirib chiqaradi. Barcha muammolarini ota-onasi hal qilib berishi – kelajakda uning hayotini ham ular boshqarishiga zamin yaratadi. Oqibatda ular kelgusida boshqalarning xohishlari bilan yashashga o'rganib qolib, qachondir afsuslanishadi. Shuning uchun o'smirlarda kelajak haqida o'ylash, to'g'ri qaror qabul qilish uchun imkon va tushuncha berishda yordam ko'rsatish kerak. «Sen kelajakda nima qilmoqchisan? Kim bo'lmoqchisan?» kabi savollar bolani o'ylashga majbur qiladi. Birdaniga javob bermasligi mumkin, ammo vaqt o'tib bu haqda o'ylab ko'radi. Ularga o'zi yoqtirgan biror mashhur shaxslarni namuna qilib ko'rsatish ham unga motivatsiya berishi mumkin. Aslida ota-ona bolaga hamma narsani yaratib bermasligi, u nimagadir intilishi, orzu qilishi uchun imkon qoldirishi kerak. Nimagadir o'z mehnati bilan erishsa, u uchun qadrli bo'ladi.

Jinoyatga moyil yoki xato qilgan bolalarni to'g'ri yo'lga solish mumkin! Yoshligida yetarlicha mehr ko'rmagan bolalar o'smirlikda jinoyat qilishga ko'proq moyil bo'lishadi. Ular buni xohlashmasa ham, o'zlari sezmagan holda ota-onalari, atrofdagilar va umuman dunyo bilan o'chakishib jinoyat qiladi. Bunday holatlarda psixologlar bilan ishlash yordam berishi mumkin. Bunday vaziyatda ota-onalar bolaga ta'sir o'tkazmoqchi bo'lishlari to'g'ri bo'lmaydi, chunki boladagi bu yaralar ularning xatosi tufayli yuzaga kelgan.

Ota-ona farzandi oldida uning o'qituvchisi haqida hurmat bilan gapirishi lozim. Bu bilan bolada ustoziga nisbatan hurmat paydo bo'ladi. O'qituvchi va o'quvchi o'rtasida nizoli vaziyat kelib chiqqanda bolaning his-tuyg'ularini ham eshitish, uni doim tushunishlarini anglatish yaxshi samara beradi. So'nggi paytlarda shunday vaziyat yuzaga kelganda borib o'qituvchini urib kelayotgan ota-onalar ko'paydi. Bunda ular yutqazadi, bu holat oqibatida sinfdoshlarida bolaga nisbatan salbiy munosabat paydo bo'lishi, bola bundan keyin ham o'z munosabatlarini shunday hal qilishga o'rganishi mumkin. Bu bilan ular farzandiga juda yomon namuna ko'rsatishadi. Shunday tushunmovchilik holati sodir bo'lganda o'qituvchi bilan vazmin gaplashish va farzandining ruhiyati haqida tushuntirish, uning sinfdagi

obro'sini tiklash, o'ziga ishonchini orttirish uchun maslahatlashish kerak bo'ladi. O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabatni yaxshilash uchun bolani o'sha o'qituvchiga qo'shimcha darslarga berish ham yaxshi natija berishi mumkin. Bu bilan bola yoqtirmagan odamlari bilan ham munosabat qurish mumkinligi, hamma narsaga imkon topish mumkinligini anglaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016 yil 29 dekabrda «2017-2021 yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-2707-son qarori. - «O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami», 2017 yil 9 yanvar, 1-son, 11-modda.
2. Quronov M. Maktab ma'naviyati va milliy tarbiya. -T.: O'zbekiston Respublikasi "Fan" nashriyoti. 1995.
3. Malika Inomova. "Oilada bolalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyasi". T.: 1999 yil.
4. Musurmonova O. O.,quvchilarning ma'naviy madaniyatini shakllantirish – T.: Fan, 1993.